

*The issues raised by Ukrainian teachers in the 20ies of the last century are still relevant. Generalizing their experience, taking into consideration mistakes will facilitate a successful introduction of innovative methods into a contemporary Ukrainian system of education.*

**Key words:** *innovations, introduction of innovations, innovation activity, anti-innovation barriers, pedagogical experience, methodological support, history of education.*

УДК 378.28

Лавриш Юліана

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

ORCID ID 0000-0001-7713-120x

## ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПРОСТОРІ ХЬЮТАГОГІКИ

*Стаття присвячена сучасній концепції самоосвіти, яка має назву «хьютагогіка» та існує в межах неперервного навчання. У статті надані ключові принципи вчення; запропоновано порівняння умов і змісту традиційного навчання з навчанням у просторі хьютагогіки; наведені основні методи активного навчання дорослих. На відміну від традиційної педагогіки, хьютагогіка розвиває вміння навчатися, використовує всі універсальні можливості навчання, не обмежує вибір методів та форм, має нелінійний характер процесу навчання. Оскільки ключовим положенням хьютагогіки є повне орієнтування на потреби студента, який свідомо керує процесом навчання й бере на себе відповідальність за результати, визначено, що саме методи активного навчання забезпечують реалізацію положення.*

**Ключові слова:** *хьютагогіка, андрагогіка, самоосвіта, активне навчання, дистанційне навчання, рефлексія, освітні технології, дієве дослідження.*

**Постановка проблеми.** Потреба в нових знаннях, філософському осмисленні дійсності, розвиткові інтелектуальних ресурсів дають можливість дорослим використати сучасний рівень освіти й науки на власне благо. Освітній простір висуває на перший план потребу в обґрунтуванні та розробці доктрини подальшого розвитку людства. Сьогодні для нашої держави особливо важливо зробити акцент на гуманітарні компоненти освітнього простору, оскільки він є найчутливішим до інновацій.

За останні десятиліття проблема самоосвіти дорослих, що отримала назву «хьютагогіка» (heutagogy), стала актуальною темою, яка привертає увагу вчених багатьох країн світу. Вивчають її з різних точок зору: як із дослідницької (у пошуках теоретичних закономірностей), так і з практичної (для прийняття управлінських рішень). Сучасний ринок праці потребує фахівців, які відповідають таким вимогам працедавців: критичне мислення; соціальний інтелект; інноваційне та адаптивне мислення (уміння виходити за межі заданих рамок); міжкультурна компетентність; уміння шукати й аналізувати інформацію; бути спеціалістами широкого профілю. Університети можуть запропонувати студентам допомогу та підготовку у вище зазначених напрямках. Але цієї можливості не має в людей, які закінчили університети, але мають бажання навчатися та вдосконалюватися, з метою бути успішним упродовж усього життя. Саме тому застосування лише методів педагогіки не достатньо для ефективного

навчання дорослих. Нові підходи, що пропонує хьютагогіка, ґрунтуються на принципах самостійності, умінні вчитися та самовизначенні.

Учення «хьютагогіка» виникло як реакція на глобальні зміни, що відбуваються у світі, поширюючи свій вплив у різних сферах життєдіяльності людства. Передумовами появи хьютагогіки як наукової концепції стали нове розуміння ролі освіти людини в XXI столітті, перехід до інформаційного суспільства, освітня мобільність. Головна вимога до освіти дорослих полягає в тому, щоб розвивати інформаційні навички, здатність дізнаватися, учитися й орієнтуватися у просторі знань, сформувати сучасну культурну компетенцію, що сприятиме швидким змінам у всіх сферах діяльності людини. У цьому ракурсі вчення про самостійне навчання може розглядатися як природній перехід від сталих наукових теорій і методик, що дасть змогу забезпечити оптимальний підхід до навчання у просторі хьютагогіки.

**Аналіз актуальних досліджень.** Багато питань, пов'язаних із хьютагогікою, вже були ключовими темами численних міжнародних наукових симпозіумів та досліджень. Водночас, чимало питань залишилися невирішеними, і погляди науковців на них значно відрізняються. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми освіти дорослих виявив, що ступінь вивчення філософських, психологічних, методологічних аспектів не відповідає об'єктивній потребі освітньої практики для навчання дорослих. Теоретико-методологічна база хьютагогіки не сформована в повному обсязі. Але зацікавлення науковців цією темою зростає і спонукає до пошуків.

Концептуальні основи андрагогіки та хьютагогіки розробляють сучасні українські й зарубіжні науковці: С. Болтівець, М. Громкова, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва та ін.

З метою обґрунтування теоретичної бази концепції, вчені пропонують спочатку виокремити ознаки «дорослості». Так, викладаючи власну концепцію, учений Д. Фельдштейн звертає увагу на необхідність організувати інтенсивний пошук критеріїв дорослості – «зростання людей» [5, 4]. Дослідник стверджує, що дорослі люди швидко засвоюють нові форми, мобільно створюють нові ситуації, оскільки вони виховані на старих традиціях, але водночас користуються новими знаннями і способами дії.

Ключеві положення вчення хьютагогіки, передумови його виникнення, поняття даної концепції, а саме: «подвійна петля навчання» та «потенціал дорослої людини» описані в низці наукових праць дослідниці О. В. Ігнатович [2]. На думку вченої, хьютагогіка – це сучасна концепція самостійного опанування знаннями, у центрі уваги якого знаходиться доросла людина, яка свідомо керує власним процесом навчання.

У дослідженні О. В. Нікулочкіної виокремлено ключові принципи хьютагогіки, які, на її думку, походять із основних положень андрагогіки. Учена

виокремлює такі: принцип оптимальності навчання (забезпечення оптимального відбору змісту самоосвітньої діяльності); принцип опори на досвід того, хто навчається; принцип системності навчання; принцип індивідуалізації навчання; принцип елективності навчання (полягає в наданні особистості часткової свободи у виборі цілей, завдань, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, форм, місця навчання, оцінювання результатів навчання тощо); принцип свідомості й активності тощо [3].

На думку М. Т. Громкової, саме педагогіка як наука та практика розробила загальні закономірності, принципи, способи освітньої діяльності. З часом у педагогіці почав накопичуватися емпіричний матеріал про специфіку освіти дорослих, яка перетворилася на самостійну галузь наукового знання [1, 11]. Організаційно-діяльнісні методи цілісного освітнього процесу, за визначенням М. Громкової, відповідають суб'єктній позиції й зумовлюють групову роботу в межах навчання у співробітництві. Вона вважає, що робота цих груп, як модель освіти дорослих, має практичне значення для всіх компонентів життєдіяльності. Оволодіння засобами соціальної взаємодії в малих групах є головним завданням методів в освіті дорослих, зорієнтованих на розвиток здібностей, інваріантом яких є техніка мислення, комунікація та рефлексія.

Концепція хьютагогіки, на думку зарубіжних учених Дж. Алекс (J. Alex), Б. Карге (B. Karge), Х. Девис (H. Davis), дає змогу розкрити й визначити основні категорії хьютагогіки з позицій суб'єкта, як внутрішні процеси самозміни: виховання як зміна власних потреб, управління ними при усвідомленні мети; навчання як зміна внутрішніх норм при засвоєнні нової інформації, нового змісту; розвиток, як зміна власних здібностей, щодо оволодіння методами й засобами діяльності. Дослідники визначають хьютагогіку як інноваційний підхід до концепції самостійного навчання в умовах глобалізації та інформатизації.

**Мета дослідження.** Таким чином, розглядаючи хьютагогіку як концепцію про самоосвіту впродовж життя, ми проаналізуємо основні положення концепції в порівнянні з традиційним підходом до освіти дорослих; розглянемо методи, які виступають у ролі методичних основ організації досліджуваного процесу; визначимо й обґрунтуємо доцільність застосування методів активного навчання для навчання дорослих.

У статті було використано такі **методи дослідження**: загальнонаукові: концептуально-порівняльний аналіз підходів до вивчення питання, узагальнення й синтез досвіду зарубіжних та вітчизняних фахівців, систематизація вихідних положень; системно-структурний, що дозволяє розглядати концепт хьютагогіки як цілісну структуру; порівняльний, для визначення специфіки методів активного навчання.

**Виклад основного матеріалу.** Освіта дорослих, відповідно до своїх функцій, відгукується на нові вимоги до людини у швидкоплинному світі,

поповнює недостатні знання на даному етапі її життєдіяльності, сприяє оволодінню сучасними засобами діяльності. У ситуації реформування доросле населення, як найбільш відповідальна частина суспільства, потребує задоволення інноваційних освітніх потреб. Але для реалізації можливостей самостійного збору знань – добору, критичної оцінки, аналізу – і їхнього практичного застосування – багатьом людям бракує власних засобів та сил. Слід зазначити, що сучасний стан загальнонаукової методології, яка значно посилює увагу до інтеграційних процесів, до суміщення аналізу й синтезу, дає змогу створити цілісне уявлення про дорослого як суб'єкта освіти, доказово обґрунтувати сутність і структуру цілісного освітнього процесу як зміни суб'єкта при його взаємодії з оточуючим світом.

Основну перевагу отримують люди, які мають знання й інформаційну компетентність. Без необхідної культурно-освітньої зрілості особистості сучасні інформаційні технології можуть перетворитися на таку форму залежності людини, яка обмежить їхню самостійність і творчі можливості. Інакше кажучи, система освіти дорослих має вписатися в межі відкритого інноваційного контуру, створити умови для набуття важливих властивостей, знань, навичок та здібностей, сформувати тверду систему цінностей. Зазначимо, що у сфері моральних цінностей носієм є людина як особистість, і лише їй належить вільний вибір напряму освітнього простору.

На відміну від традиційної педагогіки, яка вивчає способи навчання, хьютагогіка націлена на розвиток уміння навчатися у процесі оволодіння новою інформацією, розкриває всі універсальні можливості навчання й не обмежує вибір методів, форм і технологій, підкреслює нелінійний характер процесу навчання. Студенти можуть обирати найбільш сприятливу форму: формальну чи неформальну освіту. Таким чином, на нашу думку, саме хьютагогіка є більш сприятливою концепцією для навчання впродовж життя.

Особливістю концепції хьютагогіки є визнання гнучкого характеру навчання. Дорослі люди самі можуть керувати власною навчальною діяльністю і бути співорганізаторами освітнього процесу. Викладач лише має допомогти окреслити потреби, визначити індивідуальні особливості студента й надати ресурси, а студенти самі розробляють курс, обирають стиль та форму навчання. Теоретик концепції хьютагогіки С. Корнеліус (S. Cornelius) розробив модель гнучкого прозорого навчання дорослих, цілями якого визначив: забезпечення гнучкості навчання; сприяння незалежності та автономності навчання; забезпечення різноманітності форм та стилів; підтримка спільного групового навчання [7].

За такої умови навчання буде повністю відповідати потребам студента, його преференціям, мотивації та цілям. Наприклад, студент спочатку сам обирає літературу, джерела інформації, які необхідні для виконання завдання на його думку, а потім коректує цей вибір із учителем. Для цього пропонується скласти гнучкий навчальний план, який можна коригувати

відповідно до потреб та прогресу студента. Таким чином, доросла людина бере на себе відповідальність за навчання і його результати.

Слід підкреслити, що особливої значущості в освіті дорослих набувають такі фактори: самовизначення (прийняття рішення в конкретній ситуації через визначену мету в освітньому процесі); категорія діяльності (вибір норм, правил, законів, інструкцій, відповідно до конкретної ситуації) через засвоєння інформації та її генерування в репродуктивному та продуктивному змісті освіти; засоби діяльності через методи освітнього процесу, які зорієнтовані на засвоєння змісту, досягнення цілей, забезпечення розвитку здібностей та оволодіння засобами професійної діяльності [4]. Порушення цілісності освітнього процесу, вагомості одного з факторів у педагогічній діяльності сприяє зниженню значимості відповідного компонента (самовизначення, критеріїв та засобів діяльності).

Дослідники концепції хьютагогіки визначили освітні відмінності дорослого студента від «традиційного», і саме ці відмінні характеристики визначають вибір методів та технологій навчального процесу. Наведемо основні характеристики:

- навчання дорослих вибіркове: дорослі будуть вчити лише те, що їм цікаво та має важливе значення;
- навчання дорослих має самостійний характер: дорослі беруть відповідальність на себе за результати навчальної діяльності, визначають курс навчання, вивчають власноруч обрані інформаційні ресурси й оцінюють прогрес;
- навчання дорослих ураховує попередній освітній та професійний досвід студентів, так само як і їхню систему цінностей;
- навчання дорослих проблемо-центроване: дорослі студенти зацікавлені контентом, що має практичне значення для розв'язання негайних проблем, при виборі курсу важливо враховувати практичну спрямованість начальних планів;
- дорослі можуть мати негативний попередній досвід навчання або асоціювати навчання з дитячою забавою. Тому для дорослих важливо навчатися за умов мало схожих на традиційне навчання [8].

Теоретико-методологічне обґрунтування цілісного освітнього процесу в межах хьютагогіки, як континуума внутрішнього розвитку, дає змогу визначити етапи педагогічного впливу на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії: викладач – студент (дорослий) [8]. Під час навчання важливим є дотримання етапів в такому порядку:

- визначення власного мотивуючого фактору й мети студентом для ефективного навчання;
- формування самовизначення дорослого в конкретній ситуації з урахуванням усвідомлення власного досвіду, власних цілей і цілей інших у взаємодії;

- здійснення обміну інформацією з іншими суб'єктами навчання;
- знаходження засобів взаємодії з урахуванням культурних здібностей, техніки мислення, комунікації, рефлексії;
- усвідомлення результату від взаємодії як рефлексивного процесу.

Використання цієї моделі дозволяє з достатнім ступенем точності вирішити питання вибору варіанту навчання, який є адекватним певній ситуації спілкування, і встановити відповідності між викладачем і особою, що навчається.

Необхідно зазначити, що у просторі хьютагогіки змінюється й роль учителя. Оскільки вчитель повністю довіряє студенту, логічним є надання прав студентові керувати процесом навчання. Викладач – лише помічник і фасилітатор навчання. Це певний виклик для вчителів, адже треба відповідати вимогам нової концепції і самому вміти вчитися, розвиватися, а не користуватися лише тими знаннями, що отримали під час професійного навчання.

Аналізуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що навчальне середовище дорослих має такі самі характеристики й компоненти, що і традиційне: роль викладача та студента, зміст навчання, навчальна програма, соціальні характеристики, освітні технології та оцінювання. Але докорінно змінюється зміст цих компонентів. У табл. 1 «Порівняння навчального середовища, організованого за принципами хьютагогіки, з традиційним» [9] наведемо приклади зазначених змін.

Таблиця 1

**Порівняння навчального середовища, організованого за принципами хьютагогіки, з традиційним**

<i>Характеристика</i>	<i>Традиційне середовище</i>	<i>Середовище за принципами хьютагогіки</i>
Роль студента	Отримання необхідної інформації відповідно до думки викладача	Самовизначене навчання
Роль викладача	Надати інформацію, керування процесом навчання та аудиторією	Надати ресурси, скоригувати напрям навчання
Зміст навчання	Теоретичні основи професійної діяльності для набуття професійних знань та навичок, однакових для всіх студентів	Практичне навчання з урахуванням індивідуального досвіду, можливостей і потреб студента
Навчальні програми	Розмитість, переказ фактів, фрагментарні знання, відокремлення практики від теорії	Гнучкий навчальний план з ефектом «подвійної петлі навчання» (використання набутої під час практичного навчання інформації (1 цикл) для ефективного управління майбутніми трансформаціями (2 цикл))

Тип навчання	Кероване навчання	Незалежне навчання
Освітні технології	Вивчення напам'ять, тренувальні вправи, прямі вказівки	Дослідження через дії, співпраця, самопізнання, Інтернет-технології
Оцінювання	Запам'ятовування фактів, традиційні тести	Самодіагностика, самооцінювання, якість практичного застосування знань

З метою залучення студентів до навчання й підвищення мотивації, учителю необхідно дозволити студентам бути співучасниками навчального процесу. Ефективна взаємодія всіх учасників навчального процесу дозволяє забезпечити високий рівень мотивації до навчання, тому доцільно використовувати активні методи, оскільки вони тренують навички роботи в команді, уміння взаємодіяти та колективно розв'язувати проблемні ситуації. Методи активного навчання сприяють активації розумової і практичної діяльності й передбачають самостійне оволодіння знаннями і вміннями у процесі активної розумової та практичної діяльності. Якщо викладач має намір застосовувати активні методи навчання, йому треба забезпечити дотримання основних принципів такого навчання: взаємодія через діалог, співпраця викладача і студента, використання інтерактивних прийомів, методи моделювання критичних ситуацій тощо.

Найчастіше для навчання дорослих застосовуються проектні методи, які розкривають сутність взаємозв'язку емоційно-емпатійного реагування у процесі навчання та ґрунтуються на психодинамічній діяльності. Основою цього методу є окремі експериментальні дії або спеціальні навчальні завдання, виконання яких потребує виявлення ціннісного ставлення щодо їхнього змісту. Найбільш сприятливими та ефективними, з нашої точки зору, є методи включення дорослих у професійні й життєві ситуації шляхом застосування технологій активного пошукового навчання і досліджень через дію. Допоміжні інтерактивні форми: презентації, дискусії, конференції, рольові та ділові ігри, кейс-метод тощо.

К. Мильхайм (K. Milheim) [10] описує хьютагогіку як «net-орієнтовану» теорію, яка повністю використовує можливості сучасних смарт-технологій у поєднанні з пошуковим навчанням. Однією з форм технологій пошукового навчання, поширеного у просторі освіти дорослих, є веб-квест, оскільки ця форма навчання дозволяє вирішити такі проблеми: самоосвіта й самоорганізація, робота в команді, знаходження й оцінювання шляхів розв'язання проблеми. На сьогодні веб-квести – це сучасна популярна освітня інтернет-технологія. Ця форма навчання може об'єднувати питання в межах однієї проблеми або предмету, а може мати й міждисциплінарний характер. Структура веб-квесту складається зі сценарію квесту з описом мети та завдань, детального опису очікуваних результатів, переліку інформаційних ресурсів для виконання завдання,

опису роботи для кожного студента (при колективній роботі), критеріїв оцінювання результатів. Основними відмінностями квесту від проекту визначають: визначеність викладачем ресурсів для виконання завдання та ролей студентів при колективному навчанні, окресленість чіткого порядку виконання завдання, зміна якого призведе до неякісного виконання завдання, на відміну від проекту, коли студент сам складає порядок дій.

Практики навчання дорослих, за концепцією хьютагогіки Б. Карге (B. Karge) [9], визначають активне навчання дієвим методом, оскільки воно забезпечує розвиток пізнавальних навичок і створює умови для творчого та проблемного навчання. Одним із групових прийомів дослідники пропонують варіант «Скажи-допоможи-перевір» (Tell-Help-Check). Завдання прийому – дати відповідь на запитання або розв'язати проблему, пов'язану з новим навчальним матеріалом, що ще не обговорювався, а лише спираючись на власні знання та досвід. Наприклад, один студент отримує завдання й самостійно його вирішує. Його партнер, інший студент, після цього переглядає відповідь і додає інформацію або коригує її. Тільки після цього студенти можуть звернутися до інформаційного джерела або викладача та перевірити вірність рішення. Далі відбувається обговорення помилок.

Оскільки попередній досвід і його вплив на процес навчання є важливим для ефективного освітнього процесу дорослих, набуття нових звичок та знань цілком залежить від вмісту рефлексії в методах навчання, і саме методи активного навчання мають рефлексивний характер. З метою активації рефлексії навчального процесу розробники практичних методів хьютагогіки пропонують такі прийоми активного навчання:

- навчальні журнали – використовуються для документування студентом всього навчального матеріалу, рефлексії й конструювання нових ідей;
- дослідження через дію – форма практичної рефлексії для вивчення власної професійної діяльності та її вдосконалення;
- навчання через Інтернет технології з можливостями ведення бесіди, блогу, форуму або створення віртуальних лабораторій;
- навчання в спіробітництві – це колективне навчальне дослідження, у якому через спільну пізнавальну діяльність продукуються нові знання;
- підсумкове та проміжне оцінювання результатів навчального процесу через рефлексивні обговорення, форми альтернативного оцінювання: самооцінювання та оцінювання одногрупниками.

Сучасним та цікавим, на наш погляд, є метод дієвих досліджень (action research). Недостатньо вивчати роботу інженерів, необхідно, щоб вони теж її вивчали. Дослідження в дії сприяє створенню знань самим практиками, а не тільки використанню знань, сформованих теоретиками. Метод складається з декількох етапів: визначення практичної актуальної для студента проблеми, формулювання питання для обговорення,



складення плану дослідження, проведення дослідження в дії (проведення інтерв'ю, збір інформації, активна участь у впровадженні ідей, створення гіпотез, аналіз результатів), знаходження розв'язання проблеми, обмін досвідом та думками. Тобто, під час експериментів або симулювання певних ситуацій, студент навчається шляхом активних практичних дій, що ґрунтуються на попередньому досвіді. Після розв'язання завдання відбувається обговорення процесу виконання завдання та студент отримує теоретичне пояснення його вірних або невірних дій.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Потреба в нових знаннях, філософському осмисленні дійсності є консолідуючим чинником інформованості та загальної культури особистості. Прийняття різноспрямованих зовнішніх впливів і теорій кожною людиною, незалежно від її положення та статусу, здійснюється під впливом тільки її властивих симпатій і стандартів. Потенціал її саморозвитку в подальшому може сприяти безпосередньому включенню у процес національної системи освіти, застосуванню світових досягнень у гуманітарній сфері, що дасть змогу розширити межі спілкування та взаєморозуміння людей як у власній країні, так і за її межами. Ми погоджуємося з результатами досліджень концепції хьютагогіки, яка дійсно розширює межі освітнього процесу, і вважаємо, що освіта дорослих має бути гнучкою, швидко реагувати на зміни, які відбуваються в суспільстві. Саме тому необхідно прискорити перехід локальних стандартів у цій сфері до світових, при збереженні традиційних, і створенні національних особливостей, що дасть змогу розширити інтелектуальну творчість і діяльність, які ґрунтуються на знаннях. Проаналізувавши вищезазначене, можемо констатувати, що хьютагогіка, як концепція про освіту дорослих, сприяє поширенню й популяризації самостійної безперервної освіти впродовж усього життя. Цьому сприяють методи активного навчання, орієнтація на індивідуальні професійні потреби студента та критична рефлексія результатів навчального процесу. На нашу думку, ця концепція ще повністю не вивчена, тому це перспективний напрям розвитку педагогічної науки. Подальших досліджень потребує вивчення окремих методів самоосвіти й обґрунтування їх специфіки та методики.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Громкова М. Т. Андрагогіка : теория и практика образования взрослых : учеб. пособие для системы доп. проф. образования / М. Т. Громкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 495 с.
2. Игнатович Е. В. Хьютагогіка как зарубежная концепция самостоятельного обучения [Электронный ресурс] / Е. В. Игнатович // Непрерывное образование : XXI век (научный электронный журнал). – 2013. – Вып. 3. – Режим доступа : <http://ill21.petrus.ru/journal/article.php?id=2151>
3. Нікулочкіна О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу хьютагогіки [Електронний ресурс] / О. В. Нікулочкіна // Електронний зб. наук. пр. «Неперервна освіта нового сторіччя : досягнення та перспективи». – 2015. – № 3 (21). – Режим доступу :

[http://www.zoippo.zp.ua/pages/el\\_gurnal/pages/vip21.html](http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip21.html)

4. Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : Едельвейс, 2012. – Вип. 5. – 306 с.

5. Фельдштейн Д. И. Человек в современном мире : тенденции и потенциальные возможности развития / Д. И. Фельдштейн // Образование и наука. – 2008. – № 3 (51). – С. 3–11.

6. Alex J. Making the Invisible Visible : A Model for Delivery Systems in Adult Education [Електронний ресурс] / J. Alex, L. Miller, E. Platt, R. E. Rachal // Journal Of Adult Education. – 2007. – 36 (2). – Р. 13–22. –Режим доступу :

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

7. Cornelius S. Towards Flexible Learning for Adult Learners in Professional Contexts : An Activity-Focused Course Design [Електронний ресурс] / S. Cornelius, C. Gordon, A. Ackland // Interactive Learning Environments. – 2011. – 19 (4). – Р. 381–393. – Режим доступу :

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ> .

8. Davis H. Discussion as a Bridge : Strategies that Engage Adolescent and Adult Learning Styles in the Postsecondary Classroom [Електронний ресурс] / H. S. Davis // Journal Of The Scholarship Of Teaching And Learning. – 2013. – 13 (1). – Р. 68–76. –Режим доступу :

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

9. Karge B. Effective Strategies for Engaging Adult Learners [Електронний ресурс] / B. Karge, D. Phillips, K. Jessee, T. McCabe // Journal Of College Teaching & Learning. – 2011. – 8 (12). – Р. 53–56. –Режим доступу :

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

10. Milheim K. The Role of Adult Education Philosophy in Facilitating the Online Classroom [Електронний ресурс] / K. L. Milhem // Adult Learning. – 2011. – 22 (2). – Р. 24–31. – Режим доступу :

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

## REFERENCES

1. Gromcova, M. (2005). *Andrahohika: teoriia i praktika obrazovaniia vzroslykh [Andragogy: theory and practice of adult education]*.

2. Ihnatovich, E. V. (2013). Khiutahohika kak zarubezhnaia kontseptsiiia samostoiatelnoho obuchenia [Heutagogy as a foreign conception of self-determined learning]. *Life-long education: XXI century*, 3. Retrieved from: <http://il21.petsu.ru/journal/article.php?id=2151>

3. Nikulochkina, O. V. (2015). Suchasni informatsiino komunikatyvni tekhnolohii suprovodu khiutahohiky [Modern information and communicative technologies for heutagogy quiding]. *Life-long education of a new century: achievements and perspevtives*, 3 (21). Retrieved from: [http://www.zoippo.zp.ua/pages/el\\_gurnal/pages/vip21.html](http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip21.html)

4. Lukianova L. B. (Ed.) (2012). *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspeytyvy [Adult Education: theory, experience, perspectives]*.

5. Feldshtein, D. I. (2008). Chelovek v sovremennom mire: tendentsii i potentsialnyie vozmozhnosti razvitiia [Human in the modern world: tendencies and potential possibilities for the development]. *Education and Science*, 3 (51), 3–11.

6. Alex, J. L., Miller, E. A., Platt, R. E., Rachal, J. R., & Gammill, D. M. (2007). Making the Invisible Visible: A Model for Delivery Systems in Adult Education. *Journal Of Adult Education, 36 (2)*, 13–22. Retrieved from:

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

7. Cornelius, S., Gordon, C., & Ackland, A. (2011). Towards Flexible Learning for Adult Learners in Professional Contexts: An Activity-Focused Course Design. *Interactive Learning Environments, 19 (4)*, 381–393. Retrieved from:

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

8. Davis, H. S. (2013). Discussion as a Bridge: Strategies that Engage Adolescent and Adult Learning Styles in the Postsecondary Classroom. *Journal of the scholarship of teaching and learning, 13 (1)*, 68–76. Retrieved from:

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

9. Karge, B. D., Phillips, K. M., Jessee, T., & McCabe, M. (2011). Effective Strategies for Engaging Adult Learners. *Journal of college teaching & learning, 8 (12)*, 53–56. Retrieved from:

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

10. Milheim, K. L. (2011). The Role of Adult Education Philosophy in Facilitating the Online Classroom. *Adult Learning, 22 (2)*, 24–31. Retrieved from:

<http://ezproxy.lib.ryerson.ca/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ>

## РЕЗЮМЕ

**Лавриш Юліана.** Технології активного обучения в просторстві хьютагогикі.

*Статья посвящена современной концепции самообразования, которая называется «хьютагогика» и существует в рамках непрерывного обучения. В статье раскрыты основные принципы концепции; предложено сравнение условий и содержания традиционного обучения и обучения в просторстві хьютагогикі; определены основные методы активного обучения. В отличие от традиционной педагогикі, хьютагогика развивает умения учиться, использует все возможные ресурсы обучения, не ограничивает при выборе методов и форм обучения, имеет линейный характер процесса обучения. Поскольку ключевым положением хьютагогикі является ориентация на потребности студента, который самостоятельно руководит процессом обучения и берёт на себя ответственность за результаты, именно методы активного обучения определяют реализацию положения.*

**Ключевые слова:** хьютагогика, андрагогика, самообразование, активное обучение, дистанционное обучение, рефлексия, образовательные технологии, исследование действием.

## SUMMARY

**Lavrysh Yuliana.** Active learning technology in heutagogy area.

*The article presents the modern concept of self-directed learning “heutagogy” which exists within the life-long learning concept. Heutagogy is a concept of self-determined learning rooted in andragogy. The paper outlines key issues for research in heutagogy as a concept for guiding the use of new technologies in distance education. Heutagogical approach to teaching and learning implies autonomy and self-determination. The emphasis is to train adult students for complexities of today’s work. The concept “heutagogy” arose due to the development of distance education new technologies, informatization of society and mobility of workforce. This*

*concept suggests supporting development of learner-generated content and defining the learning outcomes. The author offers a literature review of current research where demonstrates a discussion of the concept meaning and its main principles. In the process of analyzing the scientific inquiry of the article, the author defines the main differences between the teacher – and student-oriented learning. The observation proves that in heutagogy there is no need the presence of a teacher, as students want to see a facilitator rather than a school teacher; the focus is on the process of information acquiring, not the content; supportive character of the concept in relation to adult students' wish to learn, which disappears during the formal learning. Key principles of the concept are outlined; the comparison of traditional learning concept and conditions with heutagogical is suggested; active learning methods are described. Examples of active methods learning elements are included into the article. Since the key issue of heutagogy is student-oriented content, where student is supposed to manage his educational process himself and to assume responsibility for results, active learning methods are considered to be providers of the issue realization. Active learning instructional strategies are developed and applied to undertake students in critical thinking process, development of communicative skills in a small group, or with the entire class, considering personal outlook and merits, giving and receiving feedback, and reflecting upon the learning process. There are a lot of ways to implement active learning instructional strategies: they can be fulfilled either in-class or out-of-class, be done by students working either as individuals or in group, and be done either with or without the use of technology tools. It should be noted that active learning demands clearly defined objectives and outcomes; on such conditions we will guide students towards their learning goals.*

**Key words:** *heutagogy, andragogy, self-directed learning, active learning, distant learning, reflection, educational technologies, action research.*

УДК 821.161.2'04.09(075.8)

**Марина Лебединська**

Полтавський національний педагогічний  
університет імені В. Г. Короленка  
ORCID ID 0000-0003-0491-366X

## **СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У ВІЗАНТІЙСЬКІЙ І ДАВНЬОКИЇВСЬКІЙ ХРИСТІЯНСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

*У статті йдеться про християнські традиції музичного виховання в контексті «діалогу» двох культур – візантійської і давньокиївської. Аналізуючи спільні та відмінні риси у вихованні і професійній підготовці півчих обох країн, автор завдяки застосуванню історико-порівняльного методу доводить, що візантійська музична освіта не була механічно «трансплантована» чи «пересаджена» на київський ґрунт, а відбувалося взаємозбагачення обох культур, про що свідчить відповідність змісту музичного виховання загальному рівню розвитку візантійського та давньокиївського суспільства, запиту держави на підготовку півчих, відмінності у структурі навчальних закладів Візантії та Київської Русі.*

**Ключові слова:** *музичне виховання, християнська традиція, спільне, відмінне, «діалог культур», «трансплантація», «доместиків двір», монастирські школи.*

**Постановка проблеми.** Питання про взаємовпливи в розвитку педагогіки, культури й мистецтва не є новим. Воно постійно постає перед істориками педагогіки, істориками культури, мистецтвознавцями. Дійсно, автохтонного розвитку мистецтва окремо взятої країни, що не підлягало ніяким зовнішнім впливам, практично ніколи на існувало. Тому, коли